

ریاضی دانان معاصر ایران دکتر غلامرضا جهانشاهلو پدر علم «تحلیل پوششی داده‌ها» در ایران

● تصویرگر: حمید خلوتی

● رضا حیدری قزلجه

۱. در روستای «سمقاور» از توابع شهر «کميجان» استان مرکزی، مادری به نام کبری پس از آن که ۹ فرزند قبلی خود را از دست داده بود، در ۲۷ اسفند ۱۳۲۲ پسری به دنیا آورد و اسمش را بنا بر نذر خود در حرم امام هشتم (ع)، غلامرضا گذاشت. غلامرضا حاضر نبود مثل بقیه کودکان به مکتب برود. خوش بختانه در همان زمان در روستای آن‌ها یک خیر، دبستانی احداث کرد و غلامرضا تا کلاس ششم در آنجا درس خواند.

۲. چون تا فاصله ۱۰۰ کیلومتری ده دبیرستانی وجود نداشت، به مدت سه سال ترک تحصیل کرد و به کشاورزی پرداخت. پس از آن در ۱۶ سالگی ادامه تحصیل داد. کلاس هفتم را در کميجان و هشتم و نهم را در دبیرستانی در اراک گذراند. سال ۱۳۴۰ اتفاقی که نقطه عطف زندگی‌اش بود، رخ داد: او به دبیرستان علی ابن ابی طالب (ع) که یکی از بهترین‌های دبیرستان اراک بود، راه یافت و در سال ۱۳۴۳ دیپلم ریاضی را اخذ کرد.

۳. سال ۱۳۴۳ با شرکت در کنکور سراسری در رشته ریاضی - فیزیک دانشگاه فردوسی مشهد پذیرفته شد و در تابستان ۱۳۴۶ با اخذ مدرک کارشناسی به تهران آمد. «مؤسسه ریاضیات دکتر مصاحب» تازه تأسیس شده بود و قرار بود مدرس دانشگاه تربیت کند. چون علاقه زیادی به تدریس داشت، در آزمون ورودی آن شرکت کرد و جزو شش نفر پذیرفته شده این مؤسسه قرار گرفت. دوره کارشناسی ارشد در تابستان ۱۳۴۸ به پایان رسید و جهانشاهلو که بالاترین امتیاز این دوره را داشت، به عنوان استادیار گروه ریاضی دانشگاه خوارزمی (تربیت معلم سابق) مشغول به کار شد. پس از سه سال تدریس، در سال ۱۳۵۱ برای ادامه تحصیل به انگلستان رفت.

۴. چون از ریاضی محض به ریاضی کاربردی تغییر رشته داده بود، مجبور شد فوق لیسانس دوم خود را در «تحقیق در عملیات» از «دانشگاه ساوت همپتون» بگیرد. پس از آن برای دوره دکتری به «دانشگاه برنل» لندن رفت. سال ۱۳۵۵ از رساله دکتری خود دفاع کرد و به تهران برگشت تا کار در دانشگاه را ادامه دهد. غلامرضا جهانشاهلو، علاوه بر آنکه استاد ریاضی دانشگاه خوارزمی بود، سمت‌های دیگری هم داشت که به چند مورد از آن‌ها اشاره می‌شود: معاون وزیر علوم، تحقیقات و فناوری و رئیس سازمان سنجش آموزش کشور، معاون شهرداری تهران، معاون دانشجویی دانشگاه خوارزمی، معاون سازمان هواپیمایی کشوری، و معاون پژوهشی دانشگاه خوارزمی. او همچنین استاد نیمه وقت دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات بود. ایشان در هر یک از این موقعیت‌ها، خدمات چشم‌گیری را انجام دادند. برای مثال، در پست معاونت شهرداری تهران، در راه‌اندازی پروژه‌هایی مانند مترو، خطوط در دوران خدمت در سازمان هواپیمایی کشوری، باشگاه خلبانی را سر و سامان داد تا کشور از اعزام دانشجویان برای آموزش خلبان بی‌نیاز شود.

۵. جهانشاهلو پس از انجام کارهای اجرایی متفاوت، در سال ۱۳۷۱ به دانشگاه خوارزمی برگشت و در سال ۱۳۷۶ به مرتبه استادی رسید. در این سال کارهای اجرایی را رها کرد و در دو دهه بعد از آن نازمان وفات، به تدریس در دوره‌های تحصیلات تکمیلی و انجام پژوهش پرداخت. ایشان استاد راهنمای ۱۱۲ دانشجوی دکتری و بیش از ۲۰۰ دانشجوی کارشناسی ارشد بود. در واقع شاگردان غلامرضا جهانشاهلو، بیش از ۳۰۰ استاد ریاضی هستند که در دانشگاه‌های گوناگون به تدریس و پژوهش مشغول‌اند. او همچنین در تربیت بیش از ۱۰۰۰ دبیر ریاضی کشور نقش داشته است. استاد در طول عمر پر برکت خود ۲۲ جلد کتاب به چاپ رساند. همچنین بیش از ۲۷۸ مقاله در مجله‌های معتبر بین‌المللی و داخلی به چاپ رساند و یا در همایش‌ها ارائه کرد. پایگاه استنادی «اسکوپوس»^۲، دکتر جهانشاهلو را نفر اول تولید علم در «گرایش تحلیل پوششی داده‌ها» (DEA) در سطح جهانی معرفی کرده است.

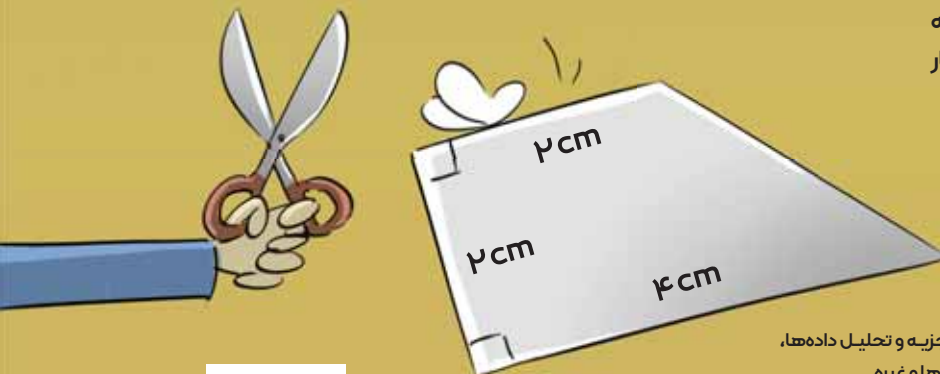
۴. استاد با وجود سخت‌گیری در امور آموزشی، ارتباطی بسیار صمیمی با دانشجویان خود داشت. او شماره تلفن تمام دانشجویان خود را داشت و حتی در منزلش که دارای کتابخانه کاملی است، به پذیرش دانشجویان و راهنمایی آن‌ها می‌پرداخت. به گفته دانشجویانش، نماز اول وقت و احترام به پدر و مادر همواره از توصیه‌های مهم استاد بود. همچنین از نظر دانشجویان، برخی ویژگی‌های استاد به این شرح بوده‌اند: واگذاری بخش‌هایی از اثبات و حل به دانشجویان؛ ارزیابی پیوسته در طول نیم‌سال؛ تأکید بر حل مسئله و تعمق در مسائل از دیدگاه‌های متفاوت. بالاخره اینکه استاد، بسیار وقت‌شناس و منضبط بود. گاهی برای آنکه وقت دانشجویانش در ترافیک صبحگاهی هدر نرود، کلاس‌های درس ایشان یک یا دو ساعت زودتر از ساعت کار رسمی دانشگاه تشکیل می‌شد.

۷. سرانجام در ۱۶ فروردین ۱۳۹۶، پس از سال‌ها خدمت در عرصه‌های گوناگون، در ۷۳ سالگی بدرود حیات گفت؛ اما با هکتب علمی و اخلاقی که بنا نهاد، همیشه در خاطره‌ها خواهد ماند.

۸. مسئله: شکل مقابل یک دوزنقه قائم‌الزاویه است. چگونه می‌توانید با برش‌هایی، آن را به چهار دوزنقه کوچک‌تر و متشابه با خودش تبدیل کنید؟

پی‌نوشت‌ها

۱. Data Envelopment Analysis، یک روش ریاضی است برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، جهت محاسبه کارایی و بازده صنایع، سازمان‌ها، بانک‌ها، نیروگاه‌ها و غیره.

۲. Scopus: یکی از نمایه‌های استنادی معتبر و شناخته شده است که اطلاعات کتاب‌شناختی حدود ۶۰ میلیون سند (کتاب، مقاله، ...) و همچنین اطلاعات پژوهشگران هر گرایش علمی را به همراه ارجاعات موجود، در اختیار کاربران خود قرار می‌دهد.

منبع اصلی

قاسمی هنری، طاهر (۱۳۹۶). «یادنامه شادروان دکتر غلامرضا جهانشاهلو». خبرنامه انجمن ریاضی ایران، سال ۳۸، شماره ۱، بهار ۱۳۹۶.

شماره پیاپی ۱۵۱، صص ۳۹ تا ۴۵.

برای دیدن پاسخ بار کدرا اسکن کنید.

